

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ*

Τοῦ κ. ΚΛΑΥΔΙΟΥ Β. ΜΠΑΝΤΑΛΟΥΚΑ

Καθηγητοῦ τῆς Ὑπηρεσίας καὶ Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων,
παρὰ τῇ Ἀνωτάτῃ Βιομηχανικῇ Σχολῇ Πειραιῶς

Τὰ ἐπὶ μέρους θέματα τῶν εἰσηγήσεων τοῦ παρόντος συνεδρίου, ἄρχονται διὰ τῆς ἡμετέρας γενικῆς εἰσηγήσεως. Δι' αὐτῆς, φιλοδοξεῖται νὰ παρασχεθῇ συνοπτικὴ παρουσίασις τῆς ὀργανώσεως γενικῶς καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν οἰκονομίαν, ὡς ἀντικειμένου τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης τῆς Ὑργανωτικῆς καὶ δὴ τοῦ κλάδου αὐτῆς τῆς Οἰκονομικῆς Ὑργανωτικῆς.

Ἡ ὀργάνωσις (organisation, management) ὡς ὄρος, προέρχεται ἐκ τοῦ ὄρου «ὄργανον» σημαίνοντος παρ' ἀρχαίους Ἑλληνισι «ἄρμονίαν». Καλεῖται δὲ ὀργάνωσις τὸ σύνολον τῶν συστηματικῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐν κοινωνίᾳ βιούντων ἀνθρώπων, δι' ὧν ἐπιτυγχάνεται ἐναρμόνισις ἐπαναλαμβανόμενων σχέσεων καὶ θυσίων διαθεσίμων πόρων, πρὸς πραγματοποίησιν ἀντικειμένων σκοπῶν προαγόντων τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ὀργάνωσις αὕτη χαρακτηρίζεται ἐνίοτε ὡς «ὀρθολογική», ἵνα δειχθῇ ἢ δι' αὐτῆς ἐπικράτησις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, πρὸς ἐνσυνείδητον καὶ συντην ἐναρμόνισιν τῶν προμνησθεισῶν σχέσεων καὶ θυσίων τῶν πόρων. Συνηθέστερον αὕτη ἐπονομάζεται «ἐπιστημονική», διὰ νὰ καταδειχθῇ ἢ δι' αὐτῆς ἀντικατάστασις τοῦ τυχόν ὑφισταμένου ἐμπειρισμοῦ δι' ἀρχῶν καὶ μεθόδων στηριζομένων εἰς πορίσματα ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης.

Ἡ κατὰ ταῦτα ὀργάνωσις συνιστᾷ τὸ ἀντικείμενον τῆς Ὑργανωτικῆς (science de l'organisation, management science, managing), ἣτοι τῆς ἐπιστήμης, ἣτις, μετ' ἐρευνᾶν τῶν προαναφερθεισῶν σχέσεων καὶ θυσίων τῶν πόρων, διαμορφώνει καὶ προτείνει ἀρχὰς καὶ μεθόδους διηνεκοῦς ἐπαυξήσεως καὶ βελτιώσεως τῶν παραγομένων καὶ διανεμομένων ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, μετ' ἀντιστοίχου συνεχοῦς περιορισμοῦ τῆς θυσίας τῶν διαθεσίμων πόρων.

Αἱ μετ' ἐρευνᾶν προτάσεις ὀργανώσεως, διασφαλίζουν τὴν διηνεκῆ ἐξακρίβωσιν τῆς ἐξ ἀντικειμένου ἀληθείας ἐπὶ τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως εἰς τὰς προαναφερθείσας σχέσεις καὶ θυσίας, πρὸς ἐπίτευξιν συγκεκριμένων

* Γενικὴ εἰσηγήσις τοῦ συγγραφέως, γενομένη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τέταρτον Συνέδριον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, μὲ γενικὸν θέμα «Ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκονομίας» τὴν 15 Μαΐου 1969.

ἀντικειμενικῶν σκοπῶν καὶ ἀποτελεσμάτων. Οὕτω, πραγματοποιεῖται σταδιακῆ ἀπόκτησις σχετικῶν γνώσεων, ἥτις διαρκῶς συντελεεῖ εἰς βάσανον καὶ ἀναθεώρησιν τῶν ἐξαγομῆνων πορισμάτων καὶ τῶν προτάσεων βελτιώσεως τῆς ὀργανώσεως οἰασδῆποτε ἀτομικῆς καὶ ἰδίᾳ συλλογικῆς προσπαθείας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἡ Ὄργανωτικὴ δὲν συμβιβάζεται πάντοτε πρὸς στατικὰς ἢ στασίμους καταστάσεις τῆς θεωρίας, ἀλλὰ κυρίως πρὸς δυναμικὰς τῆς πραγματικότητος τοιαύτας. Ἐπὶ πλέον, ἡ Ὄργανωτικὴ θεωρεῖ τὸ ἀπρόοπτον καὶ τὴν ἐξαιρέσιν ὡς διαταρακτικὸς παράγοντας, τοὺς ὁποίους κατὰ κανόνα ἀγνοεῖ ἢ τὸ πολὺ προσπαθεῖ νὰ περιορίσῃ τὴν ποικιλίαν τῶν εἰς τοὺς σημαντικωτέρους.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν προλεχθέντων, ἡ Ὄργανωτικὴ ἐρευνᾷ ἐκάστοτε τὰ φαινόμενα τῶν σχέσεων καὶ θυσιῶν τῶν πόρων, ὡς καὶ τὰ οἰκεία μεγέθη τῶν εἰσροῶν καὶ ἐκροῶν τῶν, ἐπὶ τῇ βάσει ἀντικειμενικῶν κριτηρίων καὶ οὐχὶ ὑποκειμενικῶν. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐρέυνης διευκολύνει μακροχρονίως τὴν ὀργάνωσιν μεγάλων ἀπροσώπων οἰκονομικῶν μονάδων. Συνεπῶς, ὡς ἀποφαίνεται ὁ καθηγητῆς H. Person, «ἡ Ὄργανωτικὴ καθιστᾷ τὴν ὀργάνωσιν ἐγκαθιδρυμένην δύναμιν, παραμένουσαν ὑπεράνω καὶ πέραν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Αὕτη ἐνεργεῖ καὶ ἐλέγχει τῇ βοθηείᾳ τῆς ἐρέυνης καὶ μιᾶς ἐμπειρίας εὐρυτέρας τῆς τοῦ ἐνὸς ἀτόμου, ὅσονδῆποτε πεπροικισμένου».

Ἡ Ὄργανωτικὴ χαρακτηρίζεται ὡς «ἐπιστήμη τῆς ἀριστοποιήσεως», διότι αἱ ἐκάστοτε προτάσεις τῆς ἀποβλέπουν εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐπίτευξιν τοῦ σχετικῶς μεγίστου καὶ ἀρίστου ἀποτελέσματος, διὰ καταλλήλου ἐναρμονίσεως τῶν σχέσεων καὶ θυσιῶν τῶν διαθεσίμων ἀνθρωπίνων καὶ ὑλικῶν πόρων. Ἡ δυνατότης αὕτη διασφαλίζεται προηγουμένως πειραματικῶς, ὥστε νὰ ἀποδεικνύεται ὅτι οἰαδῆποτε ἐτέρα καὶ ἐφικτὴ ἐναρμόνισις τῶν ἐν προκειμένῳ σχέσεων καὶ θυσιῶν θὰ συνεπήγετο μείωσιν τοῦ ποσοτικοῦ καὶ ποιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ προτεινομένου ἀποτελέσματος, ἔστω καὶ κατὰ μίαν μονάδα ἀγαθοῦ ἢ κατὰ τι συστατικὸν τῆς ποιότητος αὐτοῦ. Δι' ὃ καὶ τυχὸν παραβίασις τῶν, εἰς δεδομένον χρόνον καὶ διὰ συγκεκριμένην κατάστασιν, προτάσεων τῆς Ὄργανωτικῆς, προκαλεῖ πάντοτε δυσμενεῖς συνεπειάς.

Ὁ μεταβαλλόμενος διηνεκῶς κόσμος τῆς πραγματικότητος, καθιστᾷ τὸν ἐκάστοτε προτεινόμενον βαθμὸν ὀργανώσεως προσωρινόν. Ὅτι χθὲς ἐπροτάθη ὡς σχετικῶς μέγιστον καὶ ἄριστον, δὲν εἶναι συνήθως καὶ σήμερον, πολλῶν δὲ μᾶλλον καὶ αὔριον. Ἡ προσωρινότης αὕτη δυνατόν νὰ ἐπιβραχύνεται ἔτι περισσότερο, ὅταν παρεμβαίνουν ἀστάθμητοι παράγοντες, οἵτινες συντελοῦν εἰς παρεκκλίσεις ἐκ τοῦ ἰδεώδους ὅπερ προτείνεται. Πάντως, αἱ προτάσεις τῆς Ὄργανωτικῆς, υἱοθετούμεναι, προάγουν ἐκάστοτε τὸν βαθμὸν ἀποτελεσματικότητος πάσης προσπαθείας. Αἱ προτάσεις δὲ αὗται ἐναρμονίζουν προσφόρως, ἐν μέτρῳ καὶ ἰσορροπία, τὰς ὑφισταμένας δυνατότητας ἐκάστου καὶ τοῦ συνόλου τῶν διαθεσίμων ἀνθρωπίνων καὶ ὑλικῶν πόρων, ὥστε νὰ προσαρμόζονται οἱ ὑλικοὶ πρὸς τοὺς ἀνθρωπίνους πόρους.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων προκύπτει ἀβιάστως, ὅτι ἡ Ὄργανωτικὴ εἶναι κοινωνικὴ ἐπιστήμη, ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον τὴν ὀργάνω-

νωσιν, ἡ ὁποία συνιστᾷ εἰδικὴν καὶ διακεκριμένην ἐκδήλωσιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἰδίᾳ ἀπὸ οικονομικῆς, ψυχολογικῆς καὶ τεχνικῆς ἀπόψεως. Συνάμα προκύπτει, ὅτι ἡ Ὀργανωτικὴ συνθέτει θεωρίαν καὶ πρᾶξιν, διατυποῦσα ἀρχὰς καὶ μεθόδους ὁργανώσεως.

Αἱ ἐκάστοτε ἰσχύουσαι γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ μέθοδοι τῆς Ὀργανωτικῆς, βασίζονται εἰς πρόσφατα πορίσματα ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἓν συνεχεῖα διενεργουμένας πειραματικὰς ἐπαληθεύσεις τοῦ βαθμοῦ εὐχεροῦς καὶ ἐπιτυχοῦς αὐτῶν ἐφαρμογῆς παρ' οἰασδήποτε οικονομικῆς μονάδος καὶ γενικώτερον οικονομίας, ἀνεξαρτήτως τόπου καὶ χρόνου, τοῦλάχιστον βραχυχρονίως.

Συνεπῶς, αἱ ἐν λόγῳ ἀρχαὶ καὶ μέθοδοι καθίστανται ἀνθεκτικαὶ εἰς οἷον-δήποτε ἔλεγχον καὶ ἐπιστημονικὴν κριτικὴν. Δι' ὃ καὶ τυγχάνουν αὐταὶ πλήρους ἐπιστημονικῆς ἀναγνωρίσεως, φέρουσαι τὴν σφραγίδα τῆς τε θεωρίας καὶ πράξεως. Ἐκ τῆς ὀρθῆς ἢ μὴ τούτων ἐφαρμογῆς, ἐξαρτᾶται πάντοτε ἡ ἐπιτυχῆς ἢ μὴ ἐπίτευξις τοῦ ἐπιδιωκομένου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ ὑπὸ τῶν οικονομικῶν μονάδων, μετ' ἀναλόγους βεβαίως εἰδικὰς προσαρμογὰς εἰς ἐκάστην περίπτωσιν ἰδιαιτέρων συνθηκῶν δράσεως.

Προσθετέον, ὅτι αἱ γενικαὶ αὐταὶ ἀρχαὶ καὶ μέθοδοι τῆς Ὀργανωτικῆς εἶναι σχετικῶς ἀνεξάρτητοι τῆς ἰδιαιτέρας φύσεως ἐκάστης συγκεκριμένης οικονομικῆς μονάδος καὶ τῶν εἰδικωτέρων ἐκάστοτε καὶ ἐκασταχοῦ εἰδικῶν παραγόντων ἐπηρεασμοῦ τῶν σχέσεων καὶ θυσιῶν τῶν πόρων (ὑποκειμενικῶν, ἀντικειμενικῶν, ἐνδογενῶν, ἐξωγενῶν, κοινωνικῶν, φυσικῶν). Συνάμα αὐταὶ συντελοῦν πρωταρχικῶς εἰς τὴν προσαρμογὴν τῶν ὕλικῶν πόρων πρὸς τὸν μέσον ὄρον τῶν ἱκανοτήτων καὶ δυνατοτήτων τῶν ἀνθρωπίνων πόρων, ἰδίᾳ ἀπὸ ἀπόψεως φυσιολογίας, ψυχολογίας, τεχνολογίας καὶ οικονομίας. Ὅτι εἶναι μικρότερον τῶν ἐν λόγῳ ἱκανοτήτων καὶ δυνατοτήτων, ἐξευτελίζει τὸν ἄνθρωπον, ὅτι δὲ εἶναι μεγαλύτερον αὐτῶν τὸν συντρίβει.

Αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ὀργανωτικῆς διαμορφώνουν τὴν θεωρίαν αὐτῆς καὶ καθιστοῦν ταύτην θετικὴν (θεωρητικὴν, ὄντολογικὴν) ἐπιστήμην. Ἡ Ὀργανωτικὴ ἐν προκειμένῳ ἐρευνᾷ, περιγράφει καὶ ἐρμηνεύει τὴν ἐξ ἀντικειμένου ἀλήθειαν τοῦ τομέως ἐκείνου τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τῆς πραγματικότητος, ὃ ὁποῖος σχετίζεται μὲ τὸ ἀντικειμένον τῆς. Κατὰ τὸν τρόπον τούτον, ἐξάγονται συγκεκριμένα πορίσματα, συνεχῶς ὅμως ἀναθεωρούμενα, ἅτινα βραχυχρονίως τοῦλάχιστον βοηθοῦν εἰς τὴν διατύπωσιν προτάσεων, ὑπὸ μορφήν γενικῶν ἀρχῶν ἢ καὶ ἀξιωμάτων καὶ κανόνων.

Διὰ τῶν γενικῶν ἀρχῶν ἐπιζητεῖται, ὅπως ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντοτε φορεὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ προόδου, οικονομικῆς καὶ γενικώτερον κοινωνικῆς. Δι' αὐτῶν διαγιγνώσκεται, ἀξιολογεῖται καὶ ἀξιοποιεῖται ἡ ὁργανωτικὴ πραγματικότης δεδομένης οικονομίας. Τοῦτ' ὁ δὲ, διότι αἱ οἰκεῖαι γενικαὶ ἀρχαὶ συνθέτουσι ἰδανικὰ πρότυπα σχέσεων καὶ θυσιῶν τῶν διαθέσιμων πόρων. Πρὸς τὰ πρότυπα ταῦτα συγκρίνονται αἱ ὑφιστάμεναι εἰς τὴν πραγματικότητα σχέσεις, ὡς καὶ αἱ εἰσοραὶ καὶ ἐκροαὶ τῶν οικονομικῶν μονάδων, ἐπὶ τῷ τέλει προοδευτικῆς αὐτῶν βελτιώσεως.

ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, ἀπὸ πλευρᾶς ἰδίᾳ ψυχολογικῶν σχέσεων καὶ μεθόδων ψυχοτεχνικῆς. Τρίτον, εἰς τὴν Τεχνικὴν Ὀργανωτικὴν (Managerial Technology), ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον τὴν ὀργάνωσιν τῆς οἰκονομίας ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, ἥτοι ὑποδείξεως καὶ χρησιμοποίησεως τῶν τεχνικῶν προόδων παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ διοικητικῆς καὶ ἐπιτελικῆς λειτουργίας τῶν οἰκονομικῶν μονάδων. Συνάμα, ἡ Ὀργανωτικὴ βοηθεῖται καὶ ὑπὸ ἐτέρων ἐπιστημονικῶν κλάδων, οἵτινες παρέχουν εἰς αὐτὴν μέσα ἐρεύνης καὶ ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων τῆς. Τὰ μέσα ταῦτα παρέχουν κυρίως ἡ λογιστικὴ, ἡ στατιστικὴ καὶ ἡ μαθηματικὴ, δευτερευόντως δὲ τὸ δίκαιον, ἡ γεωγραφία, ἡ ἱστορία, ἡ βιολογία, ἡ παθολογία, ἡ παιδαγωγικὴ, ἡ πολιτικὴ κλπ.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ, ὅθεν, ἀντικείμενον τῆς Οἰκονομικῆς Ὀργανωτικῆς καὶ εἰδικώτερον τῆς Μακρο- καὶ Μικρο- Οἰκονομικῆς Ὀργανωτικῆς, διακρινομένη εἰς ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν, ὡς καὶ εἰς διαρθρωτικὴν καὶ λειτουργικὴν.

Ἡ ἐξωτερικὴ ὀργάνωσις (external organization) ἐφαρμόζεται ἐκτὸς τοῦ χώρου ἐκάστης συγκεκριμένης οἰκονομικῆς μονάδος, ἥτοι ἀναφέρεται εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη ἐπιτυγχάνεται, κατ' ἀρχὴν, διὰ τῆς ὑπάρξεως οἰκονομικῆς ὑποδομῆς, ἥτοι ἐπαρκῶν μέσων (καὶ ὑπηρεσιῶν) διευκολυνόντων τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν οἰκονομικῶν μονάδων δεδομένης περιοχῆς. Τοιαῦτα μέσα (ἢ ὑπηρεσίαι) εἶναι, π.χ., τὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας, εἰδικῆς παιδείας καὶ ἐρεύνης, παροχῆς κινητηρίου δυνάμεως, φωτισμοῦ, ὑδρεύσεως, ἀρδεύσεως κλπ. Συμπληροῦται δὲ ἡ ἐν λόγῳ ὑποδομὴ διὰ τῆς ὑπάρξεως ἐτέρων παραγόντων ἐξωτερικῶν οἰκονομικῶν, σχετικῶν πρὸς τὸ κόστος ἀμοιβῆς καὶ μεταφορᾶς τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως, προσφορᾶς ἐργασίας καὶ ὑλικῶν πόρων, ἀγοραστικῶν κέντρων ἢ ἀγορῶν, νομισματικῆς σταθερότητος, χρηματοδοτικῆς καὶ φορολογικῆς πολιτικῆς δι' οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν κλπ.

Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦτο περιβάλλον ἐπεκτείνεται γενικώτερον, εἰς τοιοῦτον κοινωνικόν, τεχνικὸν καὶ φυσικόν. Τὸ κοινωνικὸν ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ σύνολον τοῦ κοινῶν μεθ' οὗ ἐπικοινωνεῖ καὶ συναλλάσσεται ἢ πρόκειται νὰ συναλλάσσεται ἐκάστη οἰκονομικὴ μονάς, ἀπὸ πλευρᾶς συμπεριφορᾶς του καὶ γενικώτερον τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων του. Ἀναφέρεται τοῦτο ἐπίσης εἰς τὴν ὑπαρξιν καταλλήλων βιομηχανικῶν ζωνῶν ἢ συγκροτημάτων, ὡς καὶ κανόνων δικαίου προστασίας τῆς ἐργασίας, τῶν ἀστικῶν περιοχῶν, τῶν ἀπαλλοτριώσεων, τοῦ ἀγορανομικοῦ ἐλέγχου κλπ. Τὸ τεχνικὸν περιβάλλον παρέχει δυνατότητας παροχῆς τεχνικῶν γνώσεων, ὡς καὶ ἐπιλογῆς τόπου ἐγκαταστάσεως, ἔτι δὲ καὶ ἐκτελέσεως ἔργων καὶ δὴ ἀνεγέρσεως κτιριακῶν καὶ λοιπῶν ἐγκαταστάσεων. Τὸ φυσικὸν δὲ περιβάλλον ἐπιδρᾷ ἐνοϊκῶς ἢ μὴ, ἀπὸ πλευρᾶς ἰδίᾳ γεωλογικῶν καὶ κλιματολογικῶν παραγόντων.

Ἡ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις (internal organization) ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῆς ἡγεσίας ἐκάστης οἰκονομικῆς μονάδος, συνεπικουρουμένης ὑπὸ τοῦ

λοιποῦ προσωπικοῦ αὐτῆς, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ὑφίστανται πάντοτε ὑπὲρ τῆς μονάδος ταύτης ἔσωτερικαὶ οἰκονομίαι, συμβάλλουσαι ἀμέσως εἰς τὴν συνεχῆ ὑπαρξίν ἐσωτερικῶν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν ἐπιτευξέως ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τῶν βασικῶν καὶ λοιπῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων ὀργανώσεως τῆς οἰκείας μονάδος. Ἡ ὑπαρξις τῶν οἰκονομῶν τούτων διευκολύνεται θεμελιωδῶς διὰ τῆς διαρθρωτικῆς καὶ τῆς λειτουργικῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως δεδομένης οἰκονομικῆς μονάδος.

Ἡ δ ι α ρ θ ρ ω τ ι κ ῆ ὀ ρ γ ἄ ν ω σ ι ς (structural organization) ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐναρμόνισιν τῶν διαθεσίμων ἀνθρωπίνων καὶ ὕλικῶν πόρων, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δρᾷ ἐκάστη οἰκονομικὴ μονάς. Εἰδικώτερον, ἡ ὀργάνωσις αὕτη περιλαμβάνει :

Τὸ μέγεθος τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, ἀπὸ πλευρᾶς ἐκτάσεως καὶ ὄγκου τῆς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς διαθεσίμους πόρους τῆς, ὡς καὶ τὴν συμβολὴν αὐτῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα (κλαδικήν, τοπικὴν, ἐθνικὴν καὶ διεθνῆ).

Τὴν μορφὴν τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, ἀναλόγως τῶν σκοπῶν αὐτῆς καὶ τῶν σχέσεών τῆς πρὸς τοὺς κεφαλαιούχους, ἢ τοῦ προσωπικοῦ καὶ ἀπροσώπου χαρακτηῆρος τῆς ἔναντι τῶν κεφαλαιούχων τῆς.

Τὴν διάταξιν τῶν χώρων ἐργασίας, ἥτοι τὸν χωροταξικὸν καθορισμὸν τῆς κατανομῆς αὐτῶν, μετὰ τῆς δημιουργίας συνθηκῶν ἐπιδρυσῶν εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀκραιότητος καὶ γενικώτερον τῆς φυσιολογίας καὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τοῦ προσερχομένου κοινοῦ εἰς τινα οἰκονομικὴν μονάδα.

Τὴν διάρθρωσιν τῶν βαθμίδων διοικησεως, βάσει ἀρχῶν καὶ ὀρίων μεταβιβάσεως ἐξουσίας, ἢ ἀναθέσεως καθηκόντων, κατὰ μορφᾶς καὶ θέσεις ἐργασίας, ἱεραρχικῶς καὶ λειτουργικῶς διηρθρωμένας.

Ἡ λειτουργικὴ ὀργάνωσις (functional organization) πραγματοποιεῖται διὰ σαφοῦς καθορισμοῦ τῶν λειτουργιῶν τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὀριοθετήσεως θέσεων ἐργασίας καὶ ἀρμοδιοτήτων κατὰ λειτουργίας καὶ τομεῖς ἢ ὑποτομεῖς δράσεως, με ἐνότητα κατευθύνσεως. Οὕτω, κατανέμονται αἱ ἐπαναλαμβανόμεναι σχέσεις καὶ θυσίαι τῶν διαθεσίμων ἀνθρωπίνων καὶ ὕλικῶν πόρων.

Ἐκάστη λειτουργία συνιστᾷ βασικὴν καὶ διακεκριμένην ἐπὶ μέρους ὀργανικὴν ἐνότητα τῆς οἰκονομικῆς μονάδος, εἰς ἣν συννοῦνται ὁμοιογενεῖς ἀρμοδιότητες. Τὸ σύνολον τῶν ἀρμοδιοτήτων τούτων ἐκάστης λειτουργίας ἀποτελεῖ μέρος συμβάλλον εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ κοινοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς οἰκονομικῆς μονάδος. Συνάμα, οἰαδήποτε τῶν λειτουργιῶν εὐρίσκεται εἰς στενὴν συνεργασίαν καὶ ἀλληλεξάρτησιν μετὰ τῶν λοιπῶν, ὑπὸ τὴν συντονιστικὴν κατευθύνσιν τῆς ἡγεσίας τῆς οἰκονομικῆς μονάδος.

Αἱ κυριώτεραι λειτουργίαι τῶν οἰκονομικῶν μονάδων εἶναι αἱ ἐπόμεναι τέσσαρες. Αἱ τῆς διοικήσεως (εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ὁ τομεὺς τῆς διαχειρίσεως) καὶ τοῦ ἐπιτελείου, ὡς καὶ τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Ἡ διοικητικὴ λειτουργία (administration) συνενώνει τὰς ἀρμοδιότητας τῆς διακυβερνήσεως ἐκάστης οικονομικῆς μονάδος, διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐξουσίας ἢ διευθύνσεως ἐπὶ τῶν διαθέσιμων πόρων, διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς διοικήσεως τοῦ προσωπικοῦ, ἀπὸ πλευρᾶς προσλήψεως, καθοδηγήσεως, ἐκπαιδεύσεως, μεταβολῶν ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως, συντονισμοῦ καὶ ἐλέγχου τῆς δράσεώς του, ὡς καὶ ἀμοιβῆς αὐτοῦ. Εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀνήκει ἐπίσης ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐπικοινωνιῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς οικονομικῆς μονάδος, ὡς καὶ ἡ λήψις ἀποφάσεων προγραμματισμοῦ τῆς ἐν γένει δράσεως τῆς οικονομικῆς μονάδος.

Ἡ ἐπιτελικὴ λειτουργία βοηθεῖ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐνδεδειγμένης πολιτικῆς της. Τὸ ἔργον, ὅθεν, τῆς λειτουργίας ταύτης εἶναι κυρίως ἐρευνητικόν, ἐνημερωτικόν, ρυθμιστικόν καὶ γνωμοδοτικόν. Τοῦτο ἐν πολλοῖς ἀναφέρεται εἰς τὴν τεκμηρίωσιν, τὴν ὑπόδειξιν μεθόδων ὀργάνωσεως, τὴν διενέργειαν ἐρευνῶν, τὴν κατάρτισιν δεικτῶν κλπ., καὶ τὴν βάσει τούτων ἐξαγωγήν πορισμάτων, χρησίμων διὰ προβλέψεις, σχεδιασμὸν καὶ προγραμματισμὸν τῆς οἰκείας δράσεως.

Ἡ παραγωγικὴ λειτουργία εἶναι ἀρμοδία διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ὅλης παραγωγικῆς διαδικασίας, κατὰ κέντρα δράσεως καὶ φάσεις αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὸν οικονομικὸν νόμον τῆς αὐξούσης ἀποδόσεως, ἥτοι τῆς σχετικῆς μεγιστοποιήσεως καὶ ἀριστοποιήσεως τοῦ παραγωγικοῦ ἀποτελέσματος, βάσει τῆς κανονικῆς παραγωγικῆς ἰκανότητος τῶν οἰκείων πόρων.

Ἡ λειτουργία τῆς διανομῆς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν (physical distribution, or marketing) περιλαμβάνει δραστηριότητας, ἀρχομένας ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ τερματισμοῦ τῆς παραγωγῆς ἀγαθῶν καὶ περαιουμένας μετὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν. Περιλαμβάνει οὕτως αὕτη καὶ τὴν προσφορὰν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ ἀγοραστικὸν κοινόν, εἰς ἣν ἀνήκουν, τόσον ἡ προβολή, ὅσον καὶ ἡ διαφήμισις ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Αἱ τέσσαρες αὗται λειτουργίαι ὑποδιαιροῦνται εἰς τομεῖς καὶ ὑποτομεῖς δράσεως, μεγαλύτερας ἢ μικροτέρας σπουδαιότητος ὁμοιογενῶν ἀρμοδιοτήτων. Διὰ τῆς ὑποδιαιρέσεως ταύτης συνιστῶνται ἀντίστοιχοι γενικαὶ διευθύνσεις, ἢ διευθύνσεις, ἢ ὑπηρεσίαι, κατανεμόμεναι περαιτέρω εἰς ὑποδεστέρας ὁμάδας ἐργασίας, κατὰ τρόπον ἐξισορροπημένον καὶ βάσει τῶν ὀρίων ἀσκήσεως ἐποπτείας.

* * *

Ἡ οὕτω θεμελιουμένη ὀργανωτικὴ, ἐγένετο, ἐν τούτοις, ἀντικείμενον πολλῶν ἀντιδράσεων καὶ ἐπικρίσεων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς πρώτας ἐφαρμογὰς τῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων της, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Πολλὰ τῶν δεινῶν ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὴν ὑπὸ ἀγνοούντων, ἀλλὰ καὶ γνωρίζοντων τὰ κατ' αὐτὴν. Αἱ πλείσται τῶν σχετικῶν ἐπικρίσεων καὶ αἰτιάσεων εἶναι μᾶλλον ὑποκειμενικοῦ χαρακτήρος, παρὰ ἀντικειμενικαί. Ἐν τούτοις, τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔσχον τελικῶς ἀγαθοποιὸν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τῆς ὀργανωτικῆς θεωρίας καὶ πράξεως. Εἰς τὴν κριτικὴν ταύτην ἠσκήθη ἔντονος

ἀντικριτική ἐκ μέρους τῶν ὁπαδῶν καὶ ὑποστηρικτῶν τῆς Ὀργανωτικῆς. Οὗτοι ἀντιτάσσουν ἐπιχειρήματα, δι' ὧν ἀποδεικνύεται τὸ ἀβάσιμον ἢ τοῦλάχιστον τὸ ὑπερβολικὸν τῶν ἐπικρίσεων. Πάντως, εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ υἰοθέτησις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων τῆς Ὀργανωτικῆς δὲν προϋποθέτει πάντοτε τὴν δημιουργίαν πανακείας οἰασδήποτε ὑφισταμένης ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀντιοικονομίας. Ἀπλῶς αὕτη συντελεῖ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ὀργανωτικῆς πρὸς προαγωγὴν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἐπικριτῶν καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντήσεις τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς Ὀργανωτικῆς, εἶναι δυνατόν νὰ συνοψισθοῦν ὡς κατωτέρω.

Κατὰ τοὺς ἐπικριτὰς αὐτῆς, ἡ ὀργανωτικὴ θεωρία ἐνίοτε ὑποτιμᾷ τὸν φυσιολογικὸν καὶ τὸν ψυχολογικὸν παράγοντα εἰς τοὺς ἐργαζομένους, ὑπερτιμῶσα τὸν ὑλικόν. Ἡ ἄποψις, ὅμως, αὕτη κατὰ τοὺς ὑποστηρικτὰς τῆς, οὐδόλως εὐσταθεῖ. Ἀντιθέτως, οὗτοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Ὀργανωτικὴ προτείνει ἀρχὰς καὶ μεθόδους δι' ὧν ἐξασφαλίζεται πᾶσα ἀναγκαία τόνωσις τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ τοῦ ψυχολογικοῦ παράγοντος εἰς τοὺς ἐργαζομένους. Αἱ ἀρχαὶ καὶ μέθοδοι τῆς διοικήσεως, τῆς καθοδηγήσεως, τῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ἐπικοινωνίας καὶ γενικώτερον τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων, ἀποβλέπουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ διατήρησιν καταλλήλου ἐκάστοτε εὐνοϊκοῦ κλίματος ὑπὲρ τῶν ἐργαζομένων, ἀπὸ τε φυσιολογικῆς, ψυχολογικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀπόψεως.

Ὑποστηρίζουν ὡσαύτως οἱ ἐπικριταί, ὅτι ἡ εἰδίκευσις διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας καὶ ἡ προτυποποίησις τῆς ἐργασίας, ἔχουν πολλάκις ὡς ἐπακόλουθα τὴν ἐπιτάχυνσιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐργασίας, τὴν συνεχῆ καταβολὴν μείζονος προσπαθείας ὑπερβαινούσης τὸ μέτρον, ὡς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀπλῶν, ὁμοιομόρφων καὶ ἀμεταβλήτων ἐνεργειῶν, αἵτινες δημιουργοῦν αἴσθημα μονοτονίας εἰς τοὺς ἐργαζομένους. Τὸ αἴσθημα τοῦτο κατὰ κανόνα προκαλεῖ ὀργανικὰς καὶ ψυχικὰς βλάβας, ὑποβιβάζει τὸ διανοητικὸν ἐπίπεδον μέχρις ἀποχαυνώσεως, καθιστᾷ τοὺς ἐργαζομένους εὐερεθίστους, μειώνει τὴν διάθεσιν αὐτῶν πρὸς ἐργασίαν καὶ τελικῶς προκαλεῖ ὑπερκόπωσιν. Αἱ δυσμενεῖς αὗται συνθήκαι ἐντείνονται, καθόσον δημιουργοῦν εἰς τοὺς ἐργαζομένους αἴσθημα ἐξαρτήσεως τῶν ἐκτῶν ἐργοδοτῶν τῶν. Τοῦτο δέ, διότι ἕκαστος ἐργαζόμενος καθίσταται μηχανικὸν αὐτόματον (robot), ἄχρηστον δι' ἄσκησιν ἐτέρας ἐργασίας μετὰ τινος πρωτοβουλίας.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιχειρηματολογίαν, ἀντιτάσσεται ἡ ἐξῆς : Βασικὴ ὀργανωτικὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ τῆς ἴσσοнос θυσίας καὶ οὐχὶ τῆς καταβολῆς μείζονος προσπαθείας. Συνεπῶς ἡ ὑπονοουμένη ὑπὸ τῶν ἐπικριτῶν ἐπιτάχυνσις τοῦ ρυθμοῦ τῆς ἐργασίας, δὲν προέρχεται ἐκ τῆς Ὀργανωτικῆς, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐκ τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων τῆς.

Ἡ ὀργανωτικὴ ἀρχὴ τῆς εἰδικεύσεως διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, συντελεῖ συνεχῶς εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν ἢ μείωσιν τοῦ ἡμερησίου χρόνου ἐργασίας. Οὕτως, οἱ ἐργαζόμενοι διαθέτουν ὅλον ἐν

καὶ περισσότερον ἐλεύθερον χρόνον, ὁ δὲ ἐργάσιμος χρόνος τῶν καθίσταται ὀλονὲν καὶ περισσότερον εὐχάριστος, λόγῳ τῆς σὺν τῷ χρόνῳ μεγαλυτέρας τοῦτων ἀνέσεως ἀπὸ πλευρᾶς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς προσπαθείας, ἥτις δημιουργεῖται δι' αὐξήσεως τῆς δεξιότητις τῶν.

Ἡ προτυποποίησις τῆς ἐργασίας πραγματοποιεῖται συμφώνως πρὸς τὸν μέσον ὄρον τῶν ἱκανοτήτων τῶν ἐργαζομένων. Συντελεῖ δὲ αὕτη εἰς τὴν συνεχή βελτίωσιν τῶν ὄρων ἐργασίας, διὰ τῆς καταργήσεως πάσης περιττῆς κινήσεώς των. Συνεπῶς οὐδέποτε καταπονοῦνται οἱ ἐργαζόμενοι βάσει προτύπων ἐργασίας.

Ἡ δημιουργία αἰσθήματος μονοτονίας, ὡς ἀντιπαρατηρεῖται, παρουσιάζεται εἰς οἰονδήποτε εἶδος ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Οὐδὲν ἔργον ἐκτελεῖται, ὅπερ νὰ μὴ προκαλῆ βαθμόν τινα ἀνίας ἢ μονοτονίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο στερεῖται πλήρους ἐνδιαφέροντος. Συνεπῶς, τὸ πρόβλημα συνίσταται εἰς τὴν δημιουργίαν ἐνδιαφέροντος μέσῳ τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ οὐχὶ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς συνηθείας ἐκτελέσεως δεδομένης ἐργασίας.

Τὸ αἰσθηματῆς προσωπικῆς ἐξαρτήσεως τῶν μισθωτῶν ἐνυπάρχει σταθερῶς ἐν τῷ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐννοίας τῆς ἐξηρητημένης ἐργασίας. Κατ' ἀκολουθίαν τοῦτο οὐδέποτε θὰ ἐκλείψῃ. Ἐν τοῦτοις, τὸ αἰσθημα τοῦτο, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν συνδικαλιστικῶν σχέσεων, συνεχῶς μειοῦται. Δι' αὐτῶν ἐξασφαλίζονται ὑλικά προϋποθέσεις εὐχαρίστου καὶ ἐπιφλοῦς διαθέσεως τοῦ ἐλευθέρου χρόνου τῶν ἐργαζομένων. Εἰς τὰς προϋποθέσεις ταύτας περιλαμβάνεται καὶ ἡ πρόσθετος ἀπασχόλησις εἰς ἐργασίας ἀνταποκρινομένης πρὸς ὠρισμένην κλίσιν αὐτῶν ἢ εἰς ἐργασίας ἐνδιαφερούσας αὐτούς. Ἡ ἐν προκειμένῳ πρόσθετος ἀπασχόλησις, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποκλείει τὴν δημιουργίαν ἐντόνου αἰσθήματος ἐξαρτήσεως τῶν μισθωτῶν ἐκ τῶν ἐργοδοτῶν των, ἀφ' ἑτέρου παρέχει πιθανότητος μελλοντικῆς ἀντικαταστάσεως τῆς ἐργασίας των, ἢ ἀλλαγῆς των ἐκ τῆς ἤδη ὑφισταμένης διὰ τῆς ἐνδιαφερούσης ἢ προσηρμοσμένης πρὸς τὴν κλίσιν των ὁμοίας. Ἐν ὄψει δὲ πραγματοποιήσεως τῶν ἐν λόγῳ δυνατοτήτων, ὄχι μόνον μετριάζεται τὸ αἰσθημα τῆς προμνησθείσης ἐξαρτήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰσθημα τῆς τυχόν ὑφισταμένης μονοτονίας.

Περαιτέρω, οἱ ἐπικριταὶ διατείνονται, ὅτι ἡ προτυποποίησις τῶν ἀγαθῶν συντελεῖ εἰς τὴν κοινολόγησιν τοῦ τεχνικοῦ μυστικοῦ δράσεως ἐκάστου ὀργανισμοῦ. Συντελεῖ ἐπίσης αὕτη εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καλαισθησίας τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ, ὑποχρεωμένου ὅπως χρησιμοποῖ ἄμεταβλήτως τὰ αὐτὰ ὁμοίотυπα ἀγαθὰ, ἢ τὰς αὐτὰς ὑπηρεσίας, ἄνευ δυνατότητος ἐπιλογῆς. Τέλος, ἡ προτυποποίησις αὕτη δὲν ἱκανοποιεῖ τὸν φιλότεχνον καὶ τὸν πλούσιον ἀγοραστήν.

Εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ἀντιτάσσονται τὰ ἐπόμενα.

Ὅπωςδήποτε δὲ νὰ ἀποφεύγεται ἡ κοινολόγησις τοῦ τεχνικοῦ μυστικοῦ οἰασδήποτε παραγωγῆς ἀγαθῶν ἢ προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν.

Ἡ σύγχρονος παραγωγή ἢ προσφορά ὑπηρεσιῶν δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῆς μυστικότητος, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἐνημερώσεως τοῦ κοινοῦ περὶ τοῦ τρόπου παραγωγῆς ἢ ἐξυπηρετήσεως, περὶ τῶν συστατικῶν ποιότητος τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν ὑπηρεσιῶν, περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν κλπ., διὰ τῶν σχέσεων τῶν ὀργανισμῶν μετὰ τοῦ κοινοῦ (δημοσίων σχέσεων), διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ τῆς διαφημίσεως. Ἄλλωστε, διαπιστοῦται ὅτι μερικοὶ τῶν ἐργαζομένων, μετακινούμενοι ἀπὸ τινος ὀργανισμοῦ εἰς ἕτερον, μεταδίδουν τὸ μυστικὸν τῆς δράσεώς του. Ἔτεροι τούτων, πάλιν, ἄσκοῦν ἐπὶ πληρωμῇ κατασκοπεῖαν ὑπὲρ ἀνταγωνιστριῶν οἰκονομικῶν μονάδων.

Ἡ προτυποποίησις τῶν ἀγαθῶν ἀνταποκρίνεται πάντοτε πρὸς τὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν ροπήν πρὸς κατανάλωσιν συγκεκριμένου ἀγοραστικοῦ κοινοῦ. Χάριν τοῦ κοινοῦ τούτου δημιουργεῖται ἐκάστοτε διακεκριμένη φυσιογνωμία τῶν ἀγαθῶν, ἢ ὅποια εἶναι εἰς αὐτὸ εὐχάριστος καὶ ἱκανοποιητικὴ, ἀπὸ πλευρᾶς καλαισθησίας, ποιότητος, ποσότητος, τιμῆς κλπ. Τυχὸν μεταβολὴ τῶν προτιμήσεων τούτων τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ, προκαλεῖ ἀμέσως ἀνάλογον προσαρμογὴν τῶν προτύπων τῶν ἀγαθῶν.

Οἱ ἐκ τῆς προτυποποίησεως τῶν ἀγαθῶν μὴ ἱκανοποιούμενοι φιλότεχνοι, πλούσιοι, ιδιότροποι, ἐλαττωματικοὶ κλπ. προσφεύγουν πάντοτε εἰς ἐπιχειρήσεις μὲ ἐξαιρέτικον ὄργανωσιν τῆς παραγωγῆς, δι' ἐκάστην παραγγελίαν τῶν πελατῶν των. Οὕτω, καθίσταται ἐφικτὴ πλήρης ἱκανοποίησις οἰασδῆποτε ζητήσεως ἀγαθῶν, συνεχῶς.

Ἡ συνεχὴς ἐπέκτασις τῆς μηχανοργάνωσεως καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ἰσχυρίζονται οἱ ἐπικριταὶ τῆς Ὀργανωτικῆς, συνθλίβει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ πλευρᾶς δυνατοτήτων ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ὡς καὶ ὑποβιβασμοῦ τοῦ μέσου ὄρου τῆς ἡλικίας τῶν ἐργαζομένων, ἔνεκα ὑποκαταστάσεως τούτων, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ κεφαλαιακοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νέων τῆν ἡλικίαν προσώπων. Τοιοῦτο τρόπον δημιουργεῖται τεχνολογικὴ ἀνεργία, κυρίως μὲν εἰς βάρος τῶν ἀνειδικεῦτων καὶ τῶν ἡλικιωμένων, δευτερευόντως δὲ εἰς βάρος τοῦ λοιποῦ διαθέσιμου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Ἡ τεχνολογικὴ δὲ αὕτη ἀνεργία ἐξαθλιώνει οἰκονομικῶς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν ὡς σύνολον, λόγῳ περιορισμοῦ τῆς ἀγοραστικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος.

Ἄλλὰ οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ πράγματα. Ἡ ἐπέκτασις τῆς μηχανοργάνωσεως καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας δὲν συνθλίβει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὴν ὕλην. Αὕτη συνεχῶς συντελεῖ, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀπελευθερωθῆται ἐκ βαρειῶν, κοπιωδῶν, ἀνθυγιεινῶν, δυσχερῶν, ὄνσαρέστων καὶ ἐπικινδύνων ἐργασιῶν. Παραλλήλως αὕτη συντελεῖ ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ καθίσταται ὅλον ἐν καὶ περισσότερον «ἐγκέφαλος», μὲ βελτιωμένην ἀπόδοσιν καὶ ἄρα ἐξέλιξιν καὶ ἀμοιβήν.

Εἰδικώτερον, ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικεύσεως διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῷ τέλει ἱκανοποιητικῆς ἀπασχολήσεως ἀκόμη καὶ προσώπων μειονεκτούντων πνευματικῶς καὶ σωματικῶς. Τοῦτο δὲ διότι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὡς ἄνω ἀρχῆς τοποθε-

τοῦνται οἱ κατάλληλοι ἄνθρωποι εἰς τὰς καταλλήλους θέσεις ἐργασίας, κατόπιν περιγραφῆς καθηκόντων, προσδιορισμοῦ προσόντων, ἀξιολογήσεως τῆς ἐργασίας ἐκάστου κλπ.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ὑποκατάστασις τῶν ἡλικιωμένων διὰ νέων πραγματοποιεῖται ὁταν οἱ νέοι ἀποδίδουν περισσότερον τῶν ἡλικιωμένων, γεγονός ὅπερ οὐδόλως εἶναι σὺνήθες. Μόνον εἰς τὰς καθαρῶς ἐκτελεστικὰς ἐργασίας (χειρισμοῦ μηχανῶν, φορτώσεως, δακτυλογραφήσεων κλπ.) παρατηρεῖται ἡ ὡς ἄνω ὑποκατάστασις. Τοῦτο δὲ διότι εἰς τὰς ἐν λόγω περιπτώσεις οἱ νέοι διαθέτουν κατὰ κανόνα μεγαλυτέραν ζωτικότητα τῶν ἡλικιωμένων, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει εὐσταθεστέρως καὶ ταχύτερας κινήσεις αὐτῶν, κλπ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, δὲν παρατηρεῖται ἀχρήστευσις τῶν ἡλικιωμένων. Οἱ τελευταῖοι μετ' ἐκπαίδευσιν καὶ ἐπιλογῆν, χρησιμοποιοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐτέρας θέσεις ἐργασίας, εἰς ἃς μετατίθενται ἢ προσλαμβάνονται.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς μηχανοργανώσεως τόσον ὀλιγώτερον δικαιολογεῖται, ὅσον περισσότερον ἀποδίδουν οἱ ἐργαζόμενοι. Ἀλλὰ καὶ ὅταν αὕτη πραγματοποιεῖται, οἱ ὑποκαθιστάμενοι ἐργάται καὶ ὑπάλληλοι συνήθως τοποθετοῦνται εἰς ἐργασίας ἀνωτέρου ἐπιπέδου, ἢ ἀπορροφῶνται τελικῶς εἰς νέας ἀπασχολήσεις, αἵτινες δημιουργοῦνται ἐκ τῆς ἐπερχομένης νέας ὠθήσεως τῆς οἰκονομίας εἰς ἀνώτερα τῶν προηγουμένων ἐπίπεδα. Συνεπῶς, ἡ τυχὸν ἐκδηλουμένη τεχνολογικὴ ἀνεργία εἶναι ἄσχετος πρὸς τὴν Ὄργανωτικὴν.

Ἄλλωστε ἡ ἀνεργία αὕτη εἶχεν ἐμφανισθῆ μόνον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὅτε δὲν ἐφηρμόζοντο ἀρχαί καὶ μέθοδοι τῆς Ὄργανωτικῆς, ἀλλ' ἀπλῆ ἐπέκτασις τῆς μηχανοποιήσεως μὲ καθαρῶς ἐμπειρικὰ καὶ τεχνικὰ κριτήρια. Ἡ σήμερον ὕφισταμένη χρονία διαρθρωτικὴ ἀνεργία εἰς τινὰς οἰκονομικὰς καθυστερημένας χώρας, εἶναι ἀκριβῶς ἀποτέλεσμα τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῶν ὄργανωτικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων.

* * *

Πρόσφατοι πρόοδοι τῆς Ὄργανωτικῆς, θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, παρατηροῦνται εἰς μέγαν βαθμὸν εἰς τὰς χώρας τῆς Βορείου Ἀμερικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ἰδίᾳ δὲ εἰς Η.Π.Α., Γαλλίαν, Δυτικὴν Γερμανίαν, Ἑλβετίαν καὶ Μεγάλην Βρετανίαν. Εἰς μικροτέραν ἔντασιν καὶ ἔκτασιν διαπιστοῦνται ἐπίσης πρόοδοι τῆς Ὄργανωτικῆς εἰς τὰς λοιπὰς χώρας, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀναμφιβόλως, τὰ πρωτεῖα ἀνήκουν εἰς τὰς Η.Π.Α. Εἰς αὐτάς, ἡ οἰκεία ἐπιστημονικὴ φιλολογία εἶναι σχεδὸν ἡ μοναδικὴ εἰς ἔκτασιν, βελτίωσιν καὶ διαρκῆ καινοτομίαν. Αἱ ἐφαρμογαὶ δὲ τῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων τῆς Ὄργανωτικῆς ἔχουν τόσον γενικευθῆ εἰς τὴν χώραν ταύτην, ὥστε ἅπασαι αἱ λοιπαὶ χώραὶ τοῦ κόσμου εἰς αὐτὴν κυρίως καταφεύγουν πρὸς παραδειγματισμὸν καὶ μίμησιν.

Δὲν εἶναι, ἐν τούτοις, σκοπὸς τῆς παρουσίας γενικῆς εἰσηγήσεως ἢ ἐξιστό-

ρησις τῆς μέχρι τοῦδε ἐξελιξεως τῆς ὀργανωτικῆς σκέψεως καὶ κινήσεως, ἣτις ἔχει τὴν ἀφετηρίαν τῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, διὰ τῆς συμβολῆς ἰδίᾳ τῶν Ὀμήρου, Ἡσιόδου, Σόλωνος, Κλεοβούλου, Πυθαγόρα, Πρωταγόρα, Σωκράτους, Πλάτωνος, Ἀριστίππου, Ξενοφώντος, Ἀριστοτέλους, Δημοσθένους, Θεοφράστου, Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος καὶ Ἡρώνας τοῦ Ἀλεξανδρέως.

Κρίνεται, πάντως, χρήσιμος ὁ τερματισμὸς τῆς εἰσηγήσεως ταύτης, διὰ συνοπτικῆς ἐνημερώσεως τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπὶ τῶν προσφάτων παρ' ἡμῖν ὀργανωτικῶν ἐπιτευγμάτων, ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως τὸ συνέδριον τοῦτο ἀποτελέσῃ νέαν ἀφετηρίαν συστηματικῆς πλέον ὀργανωτικῆς σκέψεως καὶ κινήσεως εἰς τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ μακράϊωνα διακοπὴν πάσης πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας ἡμῶν, προκληθεῖσαν ἐκ τῆς τουρκικῆς κατοχῆς τῆς καὶ τῶν ἔκτοτε πολέμων, ἤρχισαν, μὲ τὴν ἔναρξιν τῆς τρίτης δεκαετηρίδος τοῦ παρόντος αἰῶνος, νὰ ἐπανεμφανίζονται ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ ἐπιδόσεις τῶν Ἑλλήνων. Αὗται ὅμως ἀνεκόπτοντο, ἔνεκα τῶν ἐκάστοτε ἀνωμάτων διεθνῶν καὶ ἐθνικῶν συνθηκῶν.

Μεταξὺ τῶν ἐπιδόσεων τούτων περιλαμβάνονται πρωτίστως αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διδασκαλίας τῆς Ὀργανωτικῆς ἀπὸ τοῦ 1930 καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα. Ἀπὸ τοῦ 1931, ἐκδηλοῦται σύστασις καὶ συνεχῶς διευρυνομένη δραστηριότης εἰδικῶν ὀργανισμῶν διαδόσεως ὀργανωτικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων. Ἐκτοτε, παρατηρεῖται, ὅτι τινὲς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καταβάλλουν προσπάθειάς ἀναδιοργανώσεώς των, ἄνευ ὅμως ἀποφασιστικῶν ἐπιτευγμάτων. Ἀπὸ τῆς ἰδίας ἐποχῆς, αἱ βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ δὴ αἱ ἀπροσώπου μορφῆς τοιαῦται, ἀρχίζουσιν νὰ υἱοθετοῦν τὰς ἀρχὰς καὶ μεθόδους τῆς Ὀργανωτικῆς. Ἰδιαίτερα ἔμφασις δίδεται εἰς τὸ πεδίου τῆς ἐπαγγελματικῆς καθοδηγήσεως καὶ ἐκπαίδευσως, τῆς ἀποφυγῆς ἀτυχημάτων ἐργασίας, τῆς μηχανοργάνωσεως καὶ δὴ τῆς μηχανογραφίας, ὡς καὶ τῆς προτυποποιήσεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη, ἂν καὶ περιορισμένη καὶ καθυστερημένη ἔναντι τῶν χωρῶν τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ κατὰ πρῶτον λόγον τῶν Η.Π.Α., ἀποτελεῖ εὐτύχημα καὶ αἰσιόδοξον οἰωνὸν διὰ τὸ ἄμεσον καὶ ἀπώτερον μέλλον. Προσφάτως καθίσταται κατανοητόν, ἀπὸ ὀλονέν καὶ εὐρύτερον κύκλον ἐνδιαφερομένων καὶ ἰδίως ἀρμοδίων, ὅτι θεμελιώδεις προϋπὸθεσις ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας εἶναι ἡ υἱοθέτησις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Ὀργανωτικῆς. Οὕτω καὶ μόνον θὰ ὑπερβῆ ἡ χώρα μας τὸ μεταβατικὸν στάδιον τὸ ὅποιον ἀκόμη διέρχεται καὶ θὰ ἐπιλύσῃ χρόνια καὶ δεξυτάτα οἰκονομικὰ προβλήματα ἐπιβιώσεώς της, τὰ ὅποια ἀπὸ μακροῦ ἀντιμετωπίζει ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἐντεινομένου διεθνoῦς ἀνταγωνισμοῦ.

Τοιοῦτοτρόπως, θὰ ἐξασφαλισθοῦν καὶ διαρκῶς θὰ βελτιοῦνται αἱ συνθήκαιπραγματοποιήσεως καὶ παρ' ἡμῖν τοῦ προορισμοῦ τῆς Ὀργανωτικῆς, διὰ τῆς ἀκολουθοῦσας σειρᾶς ἐπὶ μέρους στόχων ἐπιτευγμάτων αὐτῆς :

Πρῶτον, δι' ἐξασφαλίσεως λυσιτελοῦς καὶ ἀνέτου χρησιμοποιοήσεως

του ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ, μετ' αὐξήσεως τῆς πραγματικῆς ἀξίας τῶν ἀμοιβῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ βελτιώσεως τῶν ὄρων καὶ τοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐργασίας του, βάσει τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων.

Δεύτερον, διὰ φειδοῦς ἢ ἐξοικονομήσεως χρόνων, χώρων καὶ ὑλικῶν πόρων, με συνέπειαν τὴν συμπιέσιν τοῦ πραγματικοῦ συνολικοῦ κόστους καὶ τῶν πραγματικῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν, ὡς καὶ τὴν μείωσιν τῆς ἐξαρτήσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Τρίτον, διὰ δημιουργίας ἀμοιβαίου ὀφέλους, τόσον τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς καὶ διανομῆς ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ὅσον καὶ τοῦ ἀγοραστικοῦ κοινοῦ.

Τέταρτον, δι' αὐξήσεως τῆς ἀγοραστικῆς ἰκανότητος τοῦ κοινοῦ, λόγῳ πραγματικῆς πτώσεως τῶν τιμῶν, μετὰ βελτιώσεως τῆς ποιότητος τῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν.

Πέμπτον, δι' αὐξήσεως τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, συνοδευομένων ἀπὸ ἀντίστοιχον αὐξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ προσφορᾶς των.

Ἑκτον, δι' ἀξιοσημειώτου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, συντελούσης εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ καὶ τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῆς κοινωνίας, με ρυθμὸν μάλιστα ταχύτερον τῆς ταυτοχρόνου αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ.

Περαίνοντες τὴν γενικὴν ταύτην εἰσήγησιν, κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὸν καθηγητὴν Lyndall F. Urwick, καθ' ὃν «ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ κατανοήσουν πάντες ὅτι σκοπὸς τῆς Ὀργανωτικῆς εἶναι ἡ ἐξασφάλις ἀνωτέρου ἐπιπέδου διαβιώσεως, τότε δὲν θὰ ὑφίστατο ἀδυναμία υἰοθετήσεως τῶν προτάσεων τῆς εἰς πᾶσαν ὄψιν καὶ στάθμην τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ μέχρι οὗ ἐπιτευχθῆ τοῦτο (ἰδίᾳ εἰς τὰς ὑπὸ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν χώρας) θὰ συνεχίζεται ἡ παροῦσα σύγχυσις. Τοῦτο δὲ διότι θὰ πρέπει προηγουμένως νὰ θυσιασθοῦν συνήθειαι, παραδόσεις καὶ προκαταλήψεις».

Τέλος, κατὰ τὸν John F. Kennedy «ὁ ρόλος τῆς Ὀργανωτικῆς εἶναι ἀποφασιστικός, καθόσον αὕτη χρησιμεύει ἵνα καλύψῃ μεγάλην ἀνάγκην τῆς ἐποχῆς μας. Ἦτοι νὰ βελτιώσῃ αὕτη τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον ὄλων τῶν λαῶν, διὰ τῆς ἀποτελεσματικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ συνόλου τῶν ἀνθρωπίνων καὶ ὑλικῶν πόρων. Οἱ ἡγέται οἰκονομικῶν μονάδων ὄλου τοῦ κόσμου, συνενοῦμενοι εἰς κοινὴν προσπάθειαν ἀναπτύξεως ἀποδοτικωτέρων ἐρευνῶν, πρὸς διαμόρφωσιν καὶ προαγωγὴν κοινωνικῶς ὑπευθύνου ὀργανώσεως, δύνανται νὰ συνεισφέρουν ἀμέτρως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ζωτικῆς ταύτης ἀνάγκης».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- *I. Ν. Γιανουῆα καὶ Ρ. Κάρσο* : Ἡ τυπικὴ ὀργάνωσις. Ἐρευνα συστήματος. Ἀθήναι, Β. Α. Παπαζήσης, 1968.
- *L. Danty - Lafrance* : Τί εἶναι ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις τῆς ἐργασίας. Εἰς Σπουδὰς 1954-56, τεύχος 5, σσ. 63 - 8.
- *Θ. Κ. Θεοδοροπούλου* : Ὀργανωτικὴ ἐπιστήμη, ἕνας νέος κλάδος τῆς γνῶσεως. Εἰς Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, 1963, σσ. 689 - 748.

- K. Kosiol* : 'Οργάνωσις επιχειρήσεων. Μετάφρασις Ν. Γεωργιάδου, 'Αθήναι, Β. Α. Παπαζήσης, 1967.
- Φ. Λέτσα* : 'Οργανωτική εργοστασίων. "Εκδοσις β' πολυγρ. 'Αθήναι, Β. Α. Παπαζήσης, 1968.
- Κ. Μέμερημα* : 'Επιστημολογία, ήτοι εισαγωγή εις την σπουδην τών επιστημών. 'Αθήναι, Δ. Τζάκας και Σ. Δελαγραμμάτικας, 1933.
- Κλ. Β. Μπανταλούκα* : 'Η οργανωτική τής οικονομίας. 'Αθήναι, Γραφείον Οικονομικών 'Ερευνών Α.Σ.Β.Σ., 1956.
- Μ. Ν. Τσιμέρα* : Αί σύγχρονοι επιστημονικαί μέθοδοι διοικήσεως επιχειρήσεων. Είς Σπουδάς 1964 - 65, σσ. 401 - 11.
- 'Ι. Κ. Χολέβα* : Εισαγωγή εις την 'Οργανωτικήν. Θεσσαλονίκη, 'Αφοί Π. Σάκκουλα, 1967.
- 'Ι. Α. Χρυσόχοῦ* : Εισαγωγή εις την επιστημονικήν ὀργάνωσιν. 'Αθήναι, ἔκδοσις πολυγρ. Α. Παπαζήση, 1958.
- C. Christensen, R. F. Vancil, and S. I. Buckin*: Managerial Economics ; Text and Cases. Revised Edition. Homewood, Ill , R. D. Irwin. 1968.
- E. Dale, and L. C. Michelin* : Modern Management Methods. Cleveland, Ohio, World Publications Co, 1966.
- E. J. Forsythe, and P. C. Pilcher* : Management Science ; A New Organizational Demension. Ann Arbor, Mich., University of Michigan, 1959.
- A. Harlet, et P. Marecha* : Organisation de l'entreprise. Paris, Masson, 1962.
- W. W. Haynes* : Managerial Economics ; Analysis and Cases, Revised Edition. Austin, Texas, Business Publications, Inc., 1969.
- H. Koontz, and C. O'Donnell* : Principles of Management; An Analysis of Managerial Functions. Second Edition. New York, Mc Graw - Hill, 1959.
- R. Lambert* : L'organisation scientifique dans l'industrie. 5ème édition. Paris, Dunod, 1964.
- J. L. Massie* : Méthodes actuelles de direction des entreprises. Traduit de l'américain par J. Rouxel, Paris, Les Éditions d'Organisation, 1967.
- G. Varenne* : Morale et management. Paris, Éditions hommes et techniques, 1969.
- M. Wadia* : Management and the Behavioral Sciences. Boston, Mass., Allyn and Bacon, 1968.